

Маніфест про

НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ

у XXI столітті

Сила та радість від навчання

EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

Видавець: Європейська асоціація освіти дорослих - ЄАОД
Текст: Джіна Ебнер і Рікарда Мотчільніг (ЄАОД), за підтримки членів ЄАОД, Виконавчої ради та Секретаріату.
Оформлення: Санна Лехті
Рік: 2019

За сприяння

Федеральне Міністерство економічного співробітництва та розвитку

Переклад на українську мову став можливий за сприяння Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку

Ministry of Education and Culture

Ця публікація створена за фінансової підтримки Міністерства освіти і культури Фінляндії.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Підтримка Європейською Комісією публікації не свідчить про згоду зі змістом цього видання, яке відображає точки зору тільки її авторів. Європейська Комісія не несе відповідальність за використання інформації, наданої у цьому виданні.

Маніфест про **навчання дорослих** у XXI столітті

Сила та радість від навчання

Європейська асоціація освіти дорослих (ЄАОД) у цьому маніфесті пропонує створити Європу, що навчається: Європу, яка здатна зустріти майбутнє позитивно та з усіма необхідними навичками, знаннями й компетентностями. Ми пропонуємо докласти зусиль на загальноєвропейському рівні, щоб зробити крок уперед задля розвитку суспільства знань, спроможного вистояти перед викликами нашого часу. Для цього сьогодні потрібні сталі інвестиції в освіту дорослих на загальноєвропейському, національному, регіональному та місцевому рівнях. Такі інвестиції принесуть свої плоди у довгостроковій перспективі у багатьох сферах, а саме: підтримання конкурентоспроможності, добробуту, здоров'я населення, розвитку, рівності, стабільності тощо.

Освіта дорослих може допомогти змінити життя людей та трансформувати суспільство – вона є правом людини та загальним благом. ЄАОД переконана, що навчання та освіту дорослих необхідно покращити на загальноєвропейському

рівні. У цьому маніфесті окреслено те, якою мірою освіта дорослих може сприяти позитивному розвитку Європи. Проте, для забезпечення такої можливості потрібні значні державні інвестиції як в організації, які працюють у сфері освіти дорослих, так і в самих учнів. Освіта дорослих також має бути чітко сформульована в рамках загальної стратегії навчання протягом усього життя, що враховує й однаково важливо ставиться до всіх секторів та форм навчання (формального, неформального та інформального).

За допомогою цього маніфесту, з одного боку, ми хочемо підкреслити трансформаційні можливості освіти дорослих, а з другого – позитивний досвід навчання. Чимало людей із підозрою ставляться до навчання з огляду на невдалий досвід взаємодії з навчальними закладами або через брак грошей та часу. ЄАОД бажає зробити акцент на позитивному впливі та перевагах навчання. Ми знаємо, що це – найкращий спосіб залучити тих, хто перебуває якнайдалі від навчання.

Виклики та відповіді

Освіта дорослих є ключем до подолання основних викликів, що стоять перед Європою сьогодні. В Європі зростає нерівність не тільки між людьми, а й між регіонами та країнами всередині Континенту. Усе більше громадян починають ставити під сумнів європейські цінності та ліберальну демократію, віддаючи свої голоси на виборах за ксенофобські та антиєвропейські партії. Дуже важливо залучати людей до дорадчої демократії через навчання дорослих.

Демографічні перетворення приводять до змін у структурі населення Європи – люди стають старше і бажають залишатися активними та здоровими протягом більш тривалого часу. У багатьох регіонах і країнах, в яких відбулися значні зміни стосовно можливостей для зайнятості та залишилось небагато варіантів для перепідготовки, питання безробіття дуже серйозне, особливо серед наймолодших і найстарших. Перехід на цифрові технології вимагає нових навичок та компетентностей від працівників, громадян і споживачів. Європа стикається з проблемою високого рівня міграції, яка становить серйозний виклик

для урядів європейських країн та їхньої згуртованості. Це веде до появи хвилі підтримки з боку однієї частини європейських громадян, а з боку критиків - до захисної реакції або навіть і ненависті. Зміни клімату та інші екологічні проблеми продовжують становити загрозу (не тільки) для майбутнього Європи та потребують більш сталих економік розвиненості суспільствах та здорового способу життя¹.

Освіта дорослих сприятиме вирішенню багатьох з цих проблем. Освіта дорослих може бути корисною не лише для окремої людини, а для суспільства та й економіки загалом. Чи хочемо ми жити у більш сучасній, та сталій Європі, громадяни якої беруть активну участь у її житті та процесах демократії, в якій люди володіють навичками та знаннями для того, щоб жити та працювати у здоровий та продуктивний спосіб і долучатися до культурних та громадських заходів від дуже раннього і до дуже похилого віку? Далі ЄАОД наводить аргументи, подає дослідження, приклади та історії тих, хто навчався, і тим самим ілюструє нашу позицію (теми вказані в довільному порядку).

Основні принципи (неформального) навчання дорослих

- Навчання дорослих є загальним і суспільним благом, що трансформує як життя, так і суспільство
- Кожна доросла людина має право і можливість здобути якісне навчання
- Кожен може навчатися незалежно від віку та попередньої освіти
- Усіх учнів заохочують до участі, особливо тих, хто має лише базові навички
- Ключовим завданням освіти дорослих є допомога соціально незахищеним верствам населення з метою подолання ефекту “Матвія”²
- Учень - ключова фігура під час розробки, вибору методів, визначенні процесу та результатів навчальних програм, що пропонуються
- Неформальні методи, що застосовуються, спираються на креативність, наявні знання та навички учнів і надихають у подальшому навчанні
- Участь професійних тренерів та викладачів потрібна для застосування відповідних методів та в досягненні високої якості результатів навчання учнів
- Зміцнення потенціалу та інновації у сфері організації освіти дорослих необхідні для адаптації та змін у процесі навчання і формування потреб учнів, а також з метою соціального та економічного розвитку
- Співробітництво (регіональне, європейське, глобальне та інституційне) має вирішальне значення для результатів навчання дорослих, а також для взаємного навчання та передавання інновацій

1) Ми не хочемо класифікувати ці виклики за ознакою їх важливості - ми вважаємо їх рівноцінними, тому порядок у цьому документі є абсолютно довільним.

2) Це стосується того факту, що люди з низьким рівнем освіти, як правило, мають менше можливостей для участі у процесі навчання дорослих.

Активна громадянська позиція, демократія та участь

ЄАОД та її члени щиро віддані Європі та європейським цінностям. Ми віримо, що демократія, міжкультурний діалог, соціальна справедливість та співпраця – це ключ до Європи, заснованої на принципах поваги, участі та згуртованості. Демократія та освіта дорослих в Європі мають спільні коріння та спільну історію. Освіта дорослих суттєво вплинула на розвиток демократичних суспільств в Європі, але водночас і демократичні рухи вплинули на розвиток навчальних закладів для дорослих. Багато організацій у сфері освіти дорослих були створені у результаті емансипаційних рухів (робітників, жінок, релігійних організацій тощо).

Освіта дорослих сприяє розвитку критичного мислення та розширенню прав і можливостей громадян, а також надає знання та продукує ноу-хау. Навчання дорослих також розширює простір для розвитку активного громадянства.

Ми потребуємо освіти дорослих, щоб розмірковувати про суспільні ситуації та виклики, а також, щоб вчитися на прикладах таких наявних європейських проблем, як посилення радикалізації, міграції та соціальної нерівності. Це все вказує на необхідність зміцнення демократичної позиції, толерантності та поваги у ставленні. Критичне мислення також дуже важливе для розуміння сучасного цифрового світу, який потребує медійної грамотності високого рівня.

Освіта дорослих зміцнює і відновлює громадянське суспільство, будуючи відповідальність і відчуття належності до Європи та демократичних традицій. Демократія участі можлива лише тоді, коли усі зацікавлені сторони роблять значимий внесок у процес прийняття рішень та критично оцінюють політичні та соціальні виклики.

Дані досліджень

Дослідник Престон (2004) проаналізував вплив освіти дорослих на громадське життя учасників навчального процесу, а також на формування в них цінностей, зокрема толерантності. Особиста участь в освітньому процесі відкриває шлях до залучення у громадське життя, адже «чим більше учні залучені до процесу здобуття ними освіти, загалом більш схильні вони, відіграти позитивну роль у громадському житті». Крім того, освіта дорослих забезпечує підвищення расової толерантності та більшої схильності до участі у виборах. Престон дійшов висновку, що навчання може впливати на неформальну та формальну участь у громадському житті і допомагати формувати, підтримувати, переформовувати, реконструювати та збагачувати їхні соціальні мережі.

Крім того, навчання впливає на формування цінностей. Наприклад, респонденти повідомили про зміни у рівні толерантності, розуміння та поваги. (<http://discovery.ucl.ac.uk/10015019/>) ОЕСР (2007); проаналізували громадянську та соціальну активність (ГСА) як результат навчання (<http://www.oecd.org/education/ceri/39097376.pdf>).

Передовий досвід

У рамках українського проекту “Регіональні Голоси - Створюємо Мости для Демократії” Клуб сталого розвитку “Південна ініціатива” Миколаївської області розпочав обмін ідеями з питань енергоспоживання в громаді, в якому брали участь активісти громади, представники місцевого самоврядування та локальні ЗМІ. Цей обмін здійснювався за допомогою освітньої програми та кількох навчальних курсів на тему екологічних та енергоощадних факторів для місцевого розвитку із залученням різних зацікавлених сторін. Усвідомлення цінності освіти дорослих серед громадян сприяло включенню навчальних компонентів до Стратегії Об’єднаної Територіальної Громади (2018 - 2026). Це перший випадок, коли громада підтримує Центр освіти дорослих, а отже, і перше включення освіти дорослих до місцевого плану дій в Україні.

Здоров'я та самопочуття

Можна спостерігати нерівномірність стану здоров'я і як наслідок, тривалості життя в різних країнах, навіть у найбільш розвинutih. Просто розрив може бути не такий великий. Здоров'я та освіта пов'язані між собою: для того, щоб піклуватися про своє здоров'я і добробут, потрібні знання, вміння, відповідні поведінка та ставлення, що розвиваються поступово все життя. Здоров'я суспільства залежить від навчання протягом усього життя.

Освіта робить людей більш впевненими в собі, більш ефективними, вчить усвідомлювати власні здібності та навички, що підвищує здатність управляти власним життям і здоров'ям. Курси навчання дорослих дають можливість об'єднати людей разом, і у такий спосіб зміцнити їхні соціальні

зв'язки, що має вирішальне значення для ведення здорового способу життя. Це не тільки великий внесок в їх особистий розвиток та реалізацію в житті, але й позитивний вплив на їхнє задоволення від роботи.

Освіта у сфері здоров'я дуже важлива з позицій підвищення рівня здоров'я населення та зниження витрат системи охорони здоров'я, а також з позицій грошових надходжень, оскільки здорове населення працює краще і довше. Таким чином, освіта у сфері здоров'я стосується всіх, не тільки реципієнтів (наприклад, пацієнтів або учнів), а й постачальників послуг (наприклад, медичних працівників, викладачів). Ця проблема не може вирішуватися сама по собі, необхідно спробувати залучати інші сфери політики, що визнали б її важливість.

Дані досліджень

Третій Глобальний звіт ЮНЕСКО з питань навчання і освіти дорослих (GRALE, 2016³) зазначає, що більш освічені люди частіше приділяють увагу власному здоров'ю, краще розуміють доступні методи лікування та мають більше знань про те, як слідкувати за власним здоров'ям. Більш освічені люди також повідомляють про те, що проводять менше днів на лікарняному і пропускають менше робочих днів через хворобу. Міжнародні дослідження пов'язують навчання з такими детермінантами здорового образу життя, як здорова поведінка та профілактика захворювань. Більш освічені люди рідше палють, зловживають алкоголем або вживають наркотичні засоби чи психотропні препарати. Вони також частіше займаються фізичною підготовкою, користуються ременями безпеки під час руху автомобіля, вакцинуються і беруть участь у програмах скрінінгу (GRALE, 2016).

3 UNESCO (2016). Третій глобальний звіт про навчання та освіту дорослих. [онлайн] Гамбург: UNESCO Інститут безперервної освіти. Доступно за посиланням: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002459/245913e.pdf>.

Передовий досвід

Австрійський проект Alpha-Power (національний лауреат премії ЄАОД Grundtvig Award 2015) залучив до участі працівників охорони здоров'я з різних медичних закладів. На спеціально розроблених семінарах було розглянуто питання про рівень обізнаності персоналу у сфері догляду, а саме - людей, які можуть надавати медико-технічну, медичну та адміністративну допомогу у разі важкого стану (здоров'я) людей з низькою базовою освітою.

Крім актуалізації для медичних працівників проблеми зв'язку між базовою освітою та охороною здоров'я, подальшими цілями проекту були:

- розробка інформаційного матеріалу для мультиплікаторів і довідник для використання;
- зниження бар'єрів стосовно обговорення теми здоров'я;
- покращення медичних навичок осіб з низьким рівнем освіти.

У всіх установах, що співпрацюють, медичний персонал різної професійної підготовки навчався для того, щоб стати мультиплікаторами.

Дані досліджень

Освіта дорослих є не лише додатковим методом розвитку знань, вона також активно впливає на розширення можливостей та стан психічного здоров'я. Освіта дорослих - це спосіб, завдяки якому люди можуть жити більш повноцінним і щасливим життям і, як показує дослідження, почувати себе більш здоровими. У дослідженні BeLL study 84% опитаних респондентів пережили позитивні зміни у сфері психічного здоров'я, а 83% в процесі навчання відчували позитивні перетворення у питаннях стосовно цілі свого життя ([http:// www.bell-project.eu/cms/](http://www.bell-project.eu/cms/)).

Життєві навички особи

Це правильно і закономірно, що кожна людина має основні навички та можливості, потрібні їй, щоб жити та працювати в XXI столітті. До таких навичок, безумовно, можна віднести навички писати і рахувати, а також професійні компетентності, визначені в оновленій Європейській рамці ключових компетентностей для навчання протягом всього життя, яка затверджена Радою Європейського Союзу у 2018 році. Освіта дорослих може забезпечити особу навичками та навчальним досвідом, які несуть певні переваги, та може надати низку способів підтримки особи протягом її кар'єри та життя. ЄАОД спільно з членами та партнерами розробила «ключові

життєві навички», що демонструють необхідність навчання протягом усього життя для всіх людей. Залежно від нових економічних, технологічних і соціальних змін у суспільстві, ми всі повинні оновлювати наші життєві навички.

Освіта дорослих трансформує життя та надає людям нові можливості. Відкриває нові горизонти для працевлаштування, забезпечує засобами до навчання, допомагає особам, які свого часу не закінчили навчання, продовжити його, активізує творчі та культурні поривання людей, а також заохочує їх до ведення більш здорового способу життя.

Дані досліджень

Для людей важливі не тільки безпосередні результати навчання: згідно з даними (дослідження BeLL) дорослі учні дістають численні переваги завдяки неформальній освіті. Вони почуваються більш здоровими та, як видається, ведуть якісніший здоровий спосіб життя; вони формують нові соціальні мережі та насолоджуються кращим добробутом. Більш того, дорослі учні, залучені до ліберальної освіти, очевидно, почуваються більш вмотивованими для участі в навчанні протягом всього життя і розглядають його як можливість покращити власне життя. Про такі переваги повідомляли учасники навчальних курсів, що належать до різних сфер, - від вивчення мов та мистецтва до спорту та громадянської освіти. Особливо люди з низьким рівнем освіти набувають переваги від участі в освітніх програмах для дорослих (http://www.bell-project.eu/cms/?page_id=10).

Передовий досвід

“Навчальний План для Громадян” у Великобританії - це підхід до навчання дорослих, які потрапили у складні життєві обставини, спрямований на те, щоб кожен міг покращити свої знання англійської мови, математики та інші «життєві навички», що в результаті веде до прогресу, кращих результатів і прагнень - як у сферах роботи та навчання, так і в особистому, сімейному та громадському житті. Ця модель сприяє локальному навчанню та залучає учнів до формування її змісту. Вона пов'язує базові навички англійської мови (або англійської мови для носіїв інших мов), грамотності та арифметики з розвитком цифрових, фінансових, громадянських здібностей та покращенням здоров'я.

Найважливішим елементом цієї програми є зв'язок якомога більшої кількості навичок і здібностей, що є актуальними в контексті потреб учнів. Гнучка модель може бути адаптована і використана в різних районах і в різних контекстах. Участь у розробці та впровадженні навчальних програм підвищує залучення та мотивацію учнів. Зв'язок базових навичок з більш складними навичками та здібностями сприяє появі позитивних результатів, включаючи зміни у працевлаштуванні учнів, поліпшення їхнього ставлення до навчання, підвищення соціальної та громадянської активності та поліпшення самоефективності, про що свідчать результати цього експериментального проекту.

Здібності рахувати

Визнання, залучення та використання цифрової інформації у повсякденному житті - використання математичних дій для вирішення проблем, опису, пояснення та передбачення того, що станеться

Писемна грамотність

Розуміння і написання тексту:
- щоденна взаємодія з письмовою інформацією кожний день вдома, на роботі та у суспільному житті
- використання цих можливостей для активної участі у громадському житті

Фінансова грамотність

Можливість керувати власними фінансами та використовувати інформаційні та консультаційні послуги, необхідні для ефективного управління власними фінансами

Здібності підтримки здоров'я

Мати необхідні знання та компетенції, щоб піклуватися про власне фізичне та психічне здоров'я та доглядати за іншими - знати, як отримати доступ до медичних послуг та користуватися ними - розуміння основної медичної інформації (наприклад, про медикаменти, зберігання харчових продуктів)

Здібності до внутрішньоособистісного аналізу та міжособистісних комунікацій

Селф-менеджмент, самооцінка та емпатія - здатність приймати рішення та розв'язувати проблеми - вміння поважно спілкуватися з іншими людьми, вирішувати конфлікти та співпрацювати з іншими попри відмінності

Цифрові здібності

Ознайомлення з роботою комп'ютера та веб-середовищем, використання цифрових засобів, засобів масової інформації та ресурсів, наприклад, для того, щоб знайти інформацію, вирішити практичні завдання, створити цифровий контент та продукти та керувати даними;
- розвиток критичного мислення у використанні технологій та розуміння впливу медіа-повідомлень

Екологічна грамотність

Усвідомлення впливу щоденних дій на навколишнє середовище (наприклад, способи виробництва та споживання їжі, енергія, утилізація, зменшення відходів); розуміння концепції сталого розвитку та його зв'язок з навколишнім середовищем, соціальними та економічними елементами.

Громадянські здібності

Розуміння того, як працює на практиці демократія, як брати участь у демократичних процесах та у житті громади; розуміння та повага до релігійних та культурних відмінностей

Соціальна згуртованість, справедливість та рівність

Рівень освіти людини дуже сильно впливає на її можливості у житті. Це стосується різних аспектів – від роботи, яку можна здобути, до середньої тривалості життя. Існує багато міжнародних досліджень, які підкреслюють, що люди, які краще навчалися під час своєї початкової освіти, та люди з вищою освітою схильні продовжувати навчатися і надалі.

Освіта дорослих уможлиблює соціальну мобільність, вона підтримує як тих, хто не зміг повною мірою скористатися перевагою початкової освіти, так і тих, хто має намір продовжувати навчання як дорослий учень. Від навчання базовим навичкам до шкіл, що працюють за принципом «другий шанс», та навчання мові для мігрантів – освіта дорослих створює багато можливостей для покращення життя індивідів, а також для того, щоб зробити суспільства більш

рівними у ширшому масштабі, створити справедливіше суспільства і забезпечити інтенсивніший економічний розвиток.

Інформаційно-пропагандистська робота з групами людей, які не навчаються, є необхідною задля досягнення кращої соціальної інтеграції. За умови застосування коректних методик люди зможуть бути більш ефективно залучені до суспільних справ, демократичного процесу, економіки, мистецтва та культури.

Навчання дорослих є особливо потужним інструментом для зближення людей із різних сфер і стадій життя, для розвитку взаєморозуміння та поваги, а також для сприяння активній громадянській позиції, особистісному розвитку та добробуту. Завдяки цьому розвиваються суспільство, демократія та соціальний мир.

Дані досліджень

Дослідження показали, що чим менше людина здатна успішно сформулювати свої цілі в житті, а це здатність, що постійно змінюється протягом усього життя, тим більше вона піддається ризику виключення. Ось чому навчання та освіта дорослих набувають таку цінність. Більше переваг від освіти дорослих - на додаток до набутих навичок і кваліфікацій - можна досягти за допомогою двох таких механізмів.

1. Особисті якості та здібності: освіта та навчання дорослих сприяє розвитку ключових навичок, здібностей та особистих ресурсів, а також зміцнює віру в здатність людини боротися з несприятливими ситуаціями.
2. Соціальна взаємодія: завдяки освіті дорослих з'являється доступ до осіб і груп зі схожим та неоднорідним соціально-економічним підґрунтям, що сприяє соціальній єдності та забезпечує можливості соціальної участі.

Передовий досвід

У Швеції «Мотивуючі до навчання курси на базі народного університету», які заохочують молодь, що шукає роботу, показали високу результативність. Після такого курсу 40% його учасників продовжили навчання або почали працювати, а більше двох третин відчули мотивацію навчатися, і вважають, що освіта є одним зі шляхів у трудове життя. Спеціальні курси на базі народних університетів для іммігрантів, спрямовані на сприяння їхньому облаштуванню у шведському суспільстві, та навчальні гуртки для біженців, котрі шукають притулку, діють по всій Швеції. Ця успішна спеціальна робота можлива завдяки тому, що вона спирається на існуючі компетенції та організації у національній структурі навчання дорослих, яка отримує регулярне фінансування від держави в рамках національної структури освіти дорослих.

У школі для дорослих «Ла Вернеда» в районі Сан-Марті м. Барселона привітання людей, які вперше переступають її поріг, вважається важливою справою, підхід до якої є неодмінно індивідуальним. Кожній людині, яка завітала до школи, приділяють певний час. Колишні учні з минулих років відіграють важливу роль у прийомі, реєстрації та розподілі слухачів на групи, оскільки вони володіють навичками комунікації та розуміють, як воно, коли ти приходиш до школи вперше. Рішення стосовно того, до якого рівня включити нового слухача, приймається на основі діалогу та є консенсусним. У школі звертають увагу на те, що кожна особа розуміє процес, у якому вона перебуває, й записують її у ту групу та на той рівень, на якому така особа буде найбільш ефективно навчатися. Персонал та волонтери відповідально ставляться до того, щоб слухач не відчував, що його екзамнують.

Зайнятість та робота

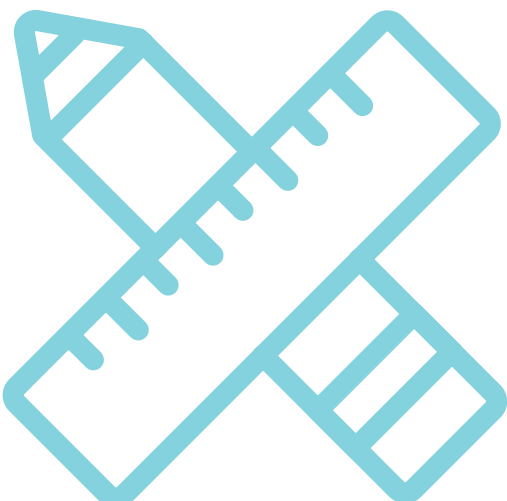

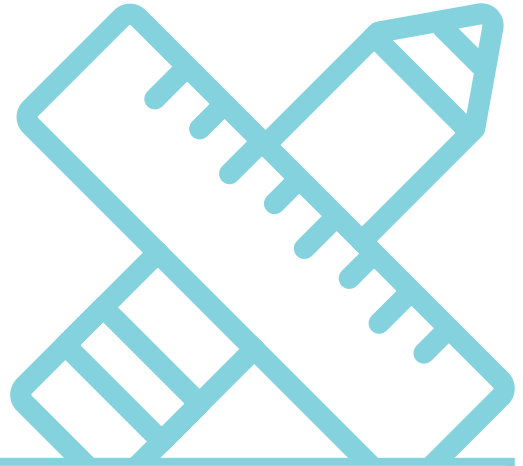
Позитивний зв'язок між зайнятістю та навчанням очевидний: навчання робітників, працівників, підприємців і волонтерів є інноваційним та продуктивним, і сприяє конкурентоспроможності та успішності компаній. Перехід на цифрові технології, інтернаціоналізація, орієнтація на послуги, флексибілізація: всі ці мегатренди на ринку праці мають одну спільну річ - вони піднімають рівень і змінюють вимоги до компетентностей працівників. І це не новина. Новим є те, що вимоги змінюються і підвищуються швидше, ніж коли-небудь.

Ці тенденції збільшують і темпи, з якими співробітники повинні пристосовуватися до постійних змін й отримувати нові компетентності. Вони повинні постійно оновлювати свої професійні компетентності, а мета-компетентності, такі як соціальні та комунікаційні, стають для них найсуттєвішими.

Тому логічно, що майже кожне дослідження розвитку ринку праці та майбутніх професій доходять такого висновку: для того, щоб опанувати ці трансформації, безперервне навчання та навчання на робочому місці просто необхідні - не тільки для низькокваліфікованих працівників, а й для всіх співробітників. Так само і для тих, хто залишився без роботи, навчання дорослих учить стійкості та зменшує шанси на втрату довіри, пов'язаної з безробіттям протягом більш ніж трьох місяців.

Люди, які не мають належних навичок, дуже вразливі до змін на ринку праці. Це вимагає постійних інвестицій в освіту та навчання. Таким чином, ЄАОД погоджується із важливістю підвищення кваліфікації та перепідготовки та підкреслює, що усе навчання несе у собі позитивний вплив щодо зайнятості.

Дані досліджень

У дослідницькому документі Європейського центру з розвитку професійної освіти (2012) з питань майбутнього попиту та професійних навичок в Європі є певні прогнози (..) існує потреба підтримувати або навіть збільшувати інвестиції в освіту та навчання з боку уряду, підприємств та приватних осіб, незважаючи на поточний тиск жорсткої економії. І в першу чергу це стосується працівників у віці, яким доведеться впоратися зі змінами в майбутньому і залишатися в робочому стані. Необхідно надати їм можливості для того, щоб вони мали змогу навчатися і претендувати на різні робочі місця в будь-який період свого трудового життя. Якщо таких можливостей немає, ризик низькокваліфікованих людей, які залишаться безробітними на довготривалий час, зростає. (http://www.cedefop.europa.eu/files/5526_en.pdf).

Передовий досвід

У Швейцарії в 2018 році було започатковано державну програму сприяння навчанню базовим навичкам на робочих місцях. Програма підтримує підприємства, які інвестують у навчання базових навичок своїх співробітників, щоб ті могли краще справлятися зі змінами на ринку праці. Програма базується на позитивному досвіді, досягнутому в рамках проекту GO в Швейцарії. Проект продемонстрував, що навчання базовим навичкам на робочому місці є дуже корисним як для працівників, так і для роботодавців. (<https://www.sbf.admin.ch/sbf/de/home.html>).

Перехід на цифрові технології

Сучасне суспільство перебуває в стані четвертої індустріальної революції - переходу на цифрові технології. Це стосується ринків праці та принципово впливає на характер і майбутнє праці, освіти і навчання. Розуміння можливостей, викликів і впливу цифрових технологій на роботу і навчання є важливим для кожного дорослого, що здобуває освіту в продовж усього життя. Воно є ключовим для підтримки особистої реалізації та розвитку, зайнятості, соціальної інтеграції й активної громадянської позиції. Тепер кожному потрібно мати достатній рівень технічних компетентностей, щоб брати активну участь у житті суспільства.

ЄАОД вкрай стурбована тим, що 43% дорослого населення Європи не мають базових навичок у сфері цифрових технологій. Дорослі, які не володіють достатнім рівнем таких навичок, стикаються з високим ризиком соціальної ізоляції. До 2024 року позиції, які потребують технічних навичок, зростуть на 12%. Здатність управляти цифровими інструментами стане критично важливою протягом наступних п'яти років⁴ Однак не всі мають однакові можливості, які надає перехід на цифрові

технології. Вразливі та маргіналізовані люди можуть стикнутися з подвійною проблемою у майбутньому через неусвідомлення цих змін або способів їх адаптації. ЄАОД визнає важливість забезпечення доступу всіх дорослих до освіти та навчання цифровим навичкам на базовому та середньому рівнях.

Нові технології також змінюють майбутнє освітніх процесів, забезпечуючи безліч інструментів для покращення способів викладання і навчання. Важливо, щоб педагоги використовували ці інструменти для поліпшення своєї роботи, створювали спільноти практик і обміну знаннями та навичками. Тому доступ до інфраструктури та навчання потребує покращення.

Перехід на цифрові технології вже змінив і далі змінюватиме наші життєві обставини, мобільність, середовище, комунікацію та більшість інших сфер життя. Це також вплине на життєві навички, необхідні для управління цими змінами, та потребу учнів брати участь у житті суспільства. Освіта дорослих забезпечує необхідні життєві навички, але також передбачає і формує майбутній розвиток.

⁴ Дослідження стосовно майбутніх навичок Accenture 2017.

Дані досліджень

У статті Світового Економічного Форуму (2016) "Звіт про глобальні виклики: майбутнє ринку праці - рівень зайнятості, навички та стратегія трудової діяльності під час четвертої промислової революції" зазначають, що неможливо лише перечекаати поточну технологічну революцію, сподіваючись що наступне покоління буде краще професійно підготовлено. Натомість, важливо, щоб підприємства брали активну участь у підтримці своїх співробітників і надавали їм можливість перепідготовки, щоб люди займали активну позицію щодо власного навчання протягом усього життя, і щоб уряд оперативно створював сприятливе середовище на допомогу цим зусиллям. (http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs.pdf).

Передовий досвід

HackYourFuture - це освітня програма, яка допомагає біженцям у Нідерландах вивчати програмування і ставати повноцінними веб-розробниками. Програма орієнтована на швидке навчання студентів навичкам програмування та розвитку інших компетентностей, необхідних на ринку праці. Програма з'єднує студентів із компаніями, які наймають програмістів. Іншими словами, програма працює з проектно-орієнтованим навчанням, коли студентам доводиться розробляти власні ідеї, створювати щось разом та вчитися під час роботи. Більшість навчань у програмі відбувається в режимі он-лайн через навчальний веб-сайт, однак кожні вихідні в Амстердамі проводяться зустрічі. Вже в перші місяці занять біженці починають створювати власні проекти. На цей час, 20 випускників знайшли роботу та стажування у різних компаніях у Нідерландах. (<http://www.HackYourFuture.net/#/>).

Міграція та демографічні зміни

Освіта дорослих може відігравати життєво важливу роль у вирішенні нинішньої ситуації з мігрантами і біженцями, що склалася в Європі. Чого не вистачає в обговоренні цієї проблеми, так це зосередження уваги на державній політиці (включаючи освіту), щоб максимізувати переваги міграції, підтримати людей в їхньому бажанні інтегруватися в суспільство та подолати тиск з боку місцевого населення у сфері послуг та інфраструктури.

Реалізація політики (між-)культурного діалогу може сприяти обміну між корінними та новими громадянами. Вона допомагає мігрантам у розумінні культур та соціальних норм їхніх нових рідних країн, а місцевим громадянам надає шанс оцінити різноманітні звички та розвивати у своїх країнах дорадчу демократію.

Ми повинні забезпечити доступними можливостями навчання, визнати та перевірити попереднє навчання, а також надати мовну підготовку мігрантам, що дасть їм можливість стати активними громадянами в їх нових рідних країнах. Роль освіти дорослих має важливе значення для того, щоб люди та суспільство загалом могли скористатися можливостями, що з'являться завдяки висококваліфікованим мігрантам, а також для того, щоб підтримати людей та громади, які відчувають себе переміщеними мігрантами, в їхньому бажанні набути навички, необхідні для того, щоб стати частиною суспільства.

Ми бачимо великі демографічні зрушення по всій Європі, коли старше населення живе і працює довше. Люди похилого віку є великою

Історія навчання

Фатіма приїхала до Ірландії у листопаді 2013 року разом зі своєю мамою та двома братами. Вона жила в Дубліні три місяці, після чого переїхала разом з родиною до м. Талламор. Фатіма – біженка з Афганістану. Вона в'їхала через Іран до Сирії, де прожила три роки. Після прибуття до Ірландії Фатіма відвідувала курси з вивчення мови, організовані за підтримки Міністерства юстиції. Навчальні групи для неї видалися дуже сегрегованими і вона хотіла інтегруватися з ірландським народом. Потім їй повідомили про можливість навчатися за Схемою можливостей професійного навчання (VTOS), в рамках якої вона нещодавно закінчила перший рік. Курс VTOS триває два роки, і хоча студенти зазвичай здобувають на першому році навчання сертифікат молодшого слухача і випускний сертифікат за підсумками другого, Фатіма вважала, що може скласти іспити з двох випускних предметів для отримання випускного сертифіката разом, і за підтримки Талламорського центру професійної освіти вона почала вивчати фізику та хімію. Крім того, Технологічний Інститут Атлон надав Фатімі доступ до своєї матеріально-технічної бази для виконання практичної роботи. Фатіма – дуже амбіційна і відмінно володіє англійською мовою, вона вважає, що їй надзвичайно допомогла підтримка Відділу з питань освіти Лайос енд Оффлей (Laois and Offaly ETB), і вона має великі надії стосовно свого майбутнього.

і зростаючою частиною населення, і це має важливе та фундаментальне значення для розвитку нашого суспільства. Для подолання демографічних змін Європі потрібні громадяни, які залишаються здоровими та активними якомога довше.

ЄАОД підтримує активне довголіття і заохочує спільну концепцію активної участі людей літнього віку. Навчання дає багато таких можливостей, тому активне старіння може бути гарантоване тільки у разі забезпечення навчання людей літнього віку. Як показують дослідження, люди літнього віку, які навчаються, є більш активними, мають більше соціальних

контактів, більше займаються волонтерською діяльністю, працюють довше і мають кращий стан здоров'я. Тому потрібно забезпечити високоякісні можливості навчання для всіх людей літнього віку, які, у свою чергу, потребуватимуть необхідної зміни систем політики, фінансування, структур та доступу до навчання. Навіть у пізньому літньому віці навчання має позитивний вплив.

Крім того, навчання, що поєднує представників різних поколінь, дає як старшим людям, так і молодшим можливість дістати користь від знань один одного; з іншого боку, спільні заходи зміцнюють солідарність між поколіннями в європейських суспільствах.

Дані досліджень

Одним із найбільших викликів нашого часу є те, як суспільство дбає про людей з деменцією, які можуть і хочуть зберегти свою незалежність та залишатися активними. Вже існують ініціативи й інституції (такі як Hogewey в Нідерландах та Aigburth Care Homes в Лестері, Великобританія), які займаються цими питаннями. Були розроблені інноваційні, гуманні способи догляду за людьми з деменцією. Навчання літніх людей завжди було головною концепцією цих інституцій та ініціатив, а приклад учнів свідчить про позитивні емоційні та психічні покращення в їхньому стані здоров'я. Можна припустити, що психічно стимулююча активність має позитивний і тривалий вплив на пізнання і може навіть запобігти або затримати деменцію та хворобу Альцгеймера (Сноуден, 2001; Сімонета Скеллі, 2006).

Передовий досвід

Європейський проект NEET-U об'єднав дві найважливіші соціальні та освітні проблеми 21-го століття: як активізувати зростаючу кількість досвідчених літніх людей із соціальним та освітнім потенціалом та зробити їх ключовими гравцями в боротьбі з ризиком зростанням людей без освіти та іншої соціально виключеної молоді в Європі. NEET-U організували спільний чотириденний марафон-хакатон для розробки творчого цифрового проекту. Там зібрали майже 70 літніх людей і попросили принести сімейні фотографії або фотографії минулого, що становлять і містять для них важливі спогади. Результатом стала публічна виставка фотографій великого та середнього формату, витягнутих з «аналогової пам'яті» та спроектованих на стінах, дверях й інших куточках у центрі міста. Обидві категорії людей (молоді люди без освіти та літні люди) здобули багато нових навичок, набули впевненості та зрозуміли, що мають багато здібностей, сил, досвіду та особистих якостей. Літні люди можуть навчитися новому та бути посередниками, використовуючи соціальні мережі та контакти на користь нових соціальних підприємців. (<http://www.neetu.eu>).

Сталість

Сьогодні сталість у всіх сферах стає світовим викликом, що має економічний, соціальний та екологічний виміри. Освіта дорослих сприяє сталості на всіх рівнях не тільки шляхом надання навичок, знань і компетентностей. Соціальна інтеграція, активне громадянство, здоров'я та особистий добробут також є одними з найбільш поширених цілей. Освіта дорослих надає нові шляхи інформації, надає платформу для ведення дебатів та творчі методи в розробці нового стилю життя, нових проектів та нових підходів, необхідних для сталого розвитку.

У контексті глобального "Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року" навчання дорослих сприяє досягненню всіх 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), починаючи зі змін у соціальній, політичній, економічній, екологічній та культурній сферах. У кожній з 17 Цілей принаймні одна ціль включає навчання, освіту або, підвищення

обізнаності щодо освіти. У той же час, освіта дорослих і навчання протягом усього життя є не тільки наскрізною метою та методом досягнення ЦСР, а й конкретною метою. Відповідно до ЦСР 4 необхідно забезпечити інклюзивну та рівноправну якісну освіту та можливості навчання протягом усього життя для всіх учасників.

Освіта дорослих може зробити величезний вклад у реалізацію Лісабонської стратегії сталого, розумного та інклюзивного розвитку. Освіта дорослих створює нові робочі місця, посилює розвиток та забезпечує єдиний цифровий ринок. Сприяючи сталості, освіта дорослих робить внесок в енергетичний союз і розвиток перспективних політик протидії змінам клімату. Освіта дорослих посилює єдиний ринок, наприклад, за рахунок забезпечення навичок для вільного руху робітників, а також зміцнює європейські цінності та довіру

Дані досліджень

Дослідження взаємозв'язку між біологічним та культурним різноманіттям показують, що в 95% прикладів між ними існує географічне перехрещення (Алькорн, згідно з Кловер та ін., 2010). Проте важливі джерела традиційних місцевих знань не були повністю оцінені або широко поширені та вдосконалені в рамках організованих освітніх програм, хоча й можуть мати великий вплив на сталість спільноти за допомогою багатьох способів, включаючи запобігання або зменшення зростаючих ризиків природних катастроф, часто пов'язаних із наслідками зміни клімату. Інший зсув парадигми - від вразливості до спільного розвитку сприяючої громади - важко досягти без участі дорослих громадян у навчальних програмах та інших заходах (Орлович, Ловрен и Пейтович, 2015)⁵.

Передовий досвід

У рамках грантової програми DVV International «Впровадження інноваційних методів в освіту дорослих» інтерактивний музей «Шукура» (Shuqura) реалізував проект: «Сонячна кухня або параболоїдна сонячна піч». Метою проекту було впровадження сонячної світлової енергії як одного з найбільш ефективних природних ресурсів і популяризація екологічно чистого методу з використанням сонячної енергії в Грузії. З цією метою музей «Шукура» створив п'ять сонячних печей та поширив їх у п'ятих центрах освіти дорослих в Грузії. Проект підвищує поінформованість щодо ефективного використання природних ресурсів та пропонує місцевим громадам альтернативний спосіб використання енергії. Центри освіти дорослих використовують сонячну піч для потреб спільноти, кулінарних занять та під час публічних заходів на відкритому повітрі. Крім того, усі залучені центри започаткували послуги екологічного консультування та співпрацюють з місцевими громадами з метою поширення інформації про екологічні питання, як стосовно стійких будівель і матеріалів, так і стосовно соціального та екологічного розвитку.

Австрійська недержавна організація «Умвельбератунг» (еко-консультування), яка спеціалізується на консультуванні з питань екології, розробила Посвідчення ефективного споживача енергії (EEDL). EEDL є інструментом для збереження енергії у приватних домогосподарствах, на малих і середніх підприємствах, а також у громадах, з метою задоволення потреб в охороні клімату та енергозбереженні. Енергозбереження у повсякденному житті сприяє зниженню витрат на споживання енергії, що є особливо важливим для осіб та домогосподарств, які перебувають під ризиком бідності. Отже, раціональне споживання енергії та розвиток енергоефективних способів життя і моделей поведінки також робить свій вклад у зниження рівня витрат і сприяє боротьбі проти бідності. Раціональне споживання енергії на робочому місці зміцнює конкурентоспроможність за рахунок скорочення витрат. Раціональне управління ресурсами за підтримки підприємства може заохочувати працівників до вкладу у підтримання сталості в їхньому приватному житті. (<http://www.umweltberatung.at/ueber-uns-international> and <https://energie-fuehrerschein.at/>).

⁵ Ловрен, В. О., Попович, К. (2018). Навчання протягом усього життя для сталого розвитку - освіта дорослих в минулому? У Ліл Філо, В., Міфсуд, М., Пейс, П. (ред.) Довідник з безперервної освіти в галузі сталого розвитку (стор. 1-17). Шпрінгер, Кам.

Освіта дорослих і європейські та міжнародні політики

Цей маніфест свідчить про те, що освіта дорослих необхідна для реалізації більшості європейських і міжнародних політик.

- Освіта дорослих проводить інформаційну роботу та роботу задля розширення прав і можливостей, орієнтовану на підтримку людей без освіти і тих, хто отримав лише початкову освіту.
- Освіта дорослих необхідна для зменшення великої кількості людей із низьким рівнем базових навичок в Європі.
- Освіта дорослих забезпечує громадян Європи компетенціями критичного мислення та вмінням відшукувати потрібну інформацію.
- Освіта дорослих дає можливість стати впевненим у собі та відшукати шляхи до соціальної інтеграції й знайти або покращити роботу.
- Освіта дорослих підвищує рівень зайнятості в Європі за рахунок залучення (повернення) людей на робочі місця, шляхом валідації їхніх навичок та компетенцій або перепідготовки працівників.
- Освіта дорослих втілює принципи “Європейського стовпу соціальних прав”, особливо перший ключовий принцип освіти, підготовки та навчання протягом усього життя, а також інші принципи, орієнтовані на учасника та його / її потреби (наприклад, баланс між роботою та життям, соціальний захист).
- Освіта дорослих фокусується на цінностях, які лежать в основі Європейської стратегії, такі, як справедливість, соціальна згуртованість, активна громадянська позиція, а також креативність та новаторство.
- Освіта дорослих сприяє досягненню цілей сталого розвитку (ЦСР) і підкреслює необхідність об'єднання всіх зусиль. Освіта дорослих забезпечує необхідні знання та ставлення.
- Освіта дорослих зміцнює громадянське суспільство та кількість активних громадян шляхом сприяння та забезпечення соціальних і громадських навичок та співпраці з іншими зацікавленими НУО.

Рекомендації щодо політики

ЄАОД рекомендує відповідальним за розробку європейських та національних політик:

- Визнати переваги та важливість неформального навчання дорослих: для окремої людини, так само, як для демократії, суспільства, ринку праці, систем охорони здоров'я та інших сфер інфраструктури.
  - Визнати навчання та освіту дорослих як ключову стратегію Європи.
  - Вважати Європейський Семестр ключовим інструментом підтримки та розвитку процесу навчання дорослих.
  - Перетворити Європейський освітній простір на справжній Європейський простір навчання протягом усього життя, в якому всі сектори мають рівний статус і пріоритет
  - Підходити до впровадження "Європейського стовпу соціальних прав" з позицій громадянської уваги та з урахуванням аспекта навчання протягом усього життя.
  - Сприяти співробітництву та підтримці навчання протягом усього життя в країнах Європейського сусідства та інших частинах світу.
  - Посилити (неформальні) структури, політику та ініціативи навчання дорослих на всіх рівнях - європейському, національному, регіональному, місцевому.
  - Впроваджувати навчання протягом усього життя в інші державні політики та програми (такі як сталість, охорона здоров'я, зайнятість, міграція).
  - Збільшити співпрацю та навчання у сферах політики, практики та дослідження.
  - Створити і/або посилити громадянський діалог для процесу навчання дорослих.
  - Розробити і впровадити адекватні системи управління та фінансування, які необхідні для просвітницької діяльності, забезпечення якості та збільшення кількості учасників у процесі навчання протягом усього життя.
  - Інвестувати (фінансово) в сферу освіти (дорослих) і розглядати це як інвестицію, а не як витрати.
  - Створити послідовні системи навчання протягом усього життя, які сприятимуть до прогресу, шляхом валідації та підтвердження їх навичок.
  - Фінансувати та підтримувати навчання в громадах.
- Від робочих місць і розвитку до цифрового єдиного ринку, від змін клімату до міжнародного ринку, від міграції до глобальних проблем і демократичних перетворень, освіта дорослих сприяє реалізації Європейських та міжнародних стратегій. Освіта дорослих відіграє істотно важливу роль у досягненні згуртованої, процвітаючої та мирної Європи, здатної позитивно долати виклики майбутнього.

**EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS**

Mundo-J, Rue de l'Industrie 10, 1000 Brussels
Tel. +32 2 893 25 22 eaee-office@eaee.org
www.eaee.org